

Pobresa, desigualtats i exclusió social a Catalunya: anàlisi de la situació actual en perspectiva comparada

Jonathan Jorba

Departament d'Economia i Coneixement

En els darrers anys, l'estudi de la distribució personal de la renda, de la situació econòmica de les llars i del risc de la població a caure en la pobresa s'han situat en el centre de l'agenda social i política de les institucions europees. Enguany, coincidint amb la presidència espanyola de la Unió, la Comissió Europea ha engegat una campanya de lluita contra la pobresa, fenomen que afecta gairebé un de cada cinc ciutadans europeus i que requereix d'un esforç social considerable tant per part de les institucions i els poders públics com de la societat civil.

En aquest context, els estats membres són responsables de traslladar els objectius generals anteriors a plans nacionals d'actuació, el disseny i l'execució dels quals hauran d'implicar forçosament els nivells de poders públics respectius i la societat civil en ple, promovent la coordinació entre tots els agents i respectant el principi de solidaritat personal i territorial. L'objectiu d'aquest paper ha estat oferir una visió actualitzada de la situació actual de Catalunya en relació amb la pobresa i les desigualtats, en perspectiva comparada.

D'acord amb les dades de la darrera onada de l'ECV, Catalunya presentava una renda mitjana anual per unitat de consum de 16.219 euros l'any 2007, un 11,6% superior al valor mitjà del conjunt de l'Estat per al mateix període (14.535 euros). A més, l'evolució seguida pels ingressos anuals i la seva distribució territorial permet destacar el següent:

- Catalunya és una de les vuit regions de l'Estat que ha presentat nivells de renda superiors als de la mitjana estatal durant el període 2003-2007, si bé és a les comunitats autònomes de Navarra, Madrid i el País Basc on les diferències amb la mitjana estatal són més elevades –de fins a 15 punts percentuals. Això no obstant, la dinàmica dels ingressos en el cas català descriu una clara tendència convergent cap a la mitjana del conjunt de l'Estat, mentre que a les regions navarresa, madrilenya i basca les diferències s'han accentuat com a conseqüència de l'augment de la renda anual.
- L'economia catalana és en una posició intermèdia pel que fa al nivell d'ingressos mitjans anuals dels seus habitants respecte dels estats membres de la

UE-27. En concret, aquesta regió presenta un nivell de renda mitjana equivalent en PPA (de 17.554 euros) situat per sota de l'alemany (20.403 euros) i del francès (18.469 euros), però superior a la d'Itàlia (17.065 euros), Portugal (12.150 euros), Grècia (14.279 euros) i de la majoria dels països de l'est d'Europa.

- En termes comparatius, les dades de l'ECV en la UE-27 mostren com la meitat dels estats membres de la Unió han presentat un nivell d'ingressos anuals inferiors al de la mitjana de l'àrea. Catalunya s'ha situat un 3,9% per sobre dels ingressos anuals mitjans de la UE-27 l'any 2007, en termes de paritat de poder adquisitiu.

Això no obstant, les dades anteriors es refereixen al total de la població enquestada en cada territori, de manera que poden amagar diferències en funció de les característiques socioeconòmiques i demogràfiques de les llars enquestades i dels membres que les componen. L'ampliació de l'anàlisi a aquestes variables ha permès identificar col·lectius que mereixen una atenció especial en relació amb el disseny de les polítiques públiques de lluita contra la pobresa. Així, per exemple, es pot destacar el següent:

- Els col·lectius de població jove i de gent gran van assolir nivells de renda anuals situats per sota de la mitjana de cada territori. En el cas català, els ingressos anuals dels menors de 16 anys ascendeixen a 16.279 euros i els de les persones majors de 64 anys a 14.537 euros, dada inferior a la mitjana del total de la població, que se situa en 17.554 euros. En aquest sentit, convé destacar que contràriament al que succeeix a gran part dels països europeus, el nivell de renda mitjana anual dels joves menors de 16 anys a Catalunya se situa 4,8 punts per sobre de la mitjana europea.
- Per sexes, les dones han presentat en tots els països de la UE-27 uns nivells de renda mitjana per any inferiors als dels homes. En el cas català, l'any 2007 les dones perceben en termes mitjans una renda de 16.819 euros, un 6,6% menys que els homes (18.012 euros).

- El nivell educatiu i l'activitat econòmica desenvolupada per les persones és un determinant de la distribució personal de la renda. En concret, les persones sense estudis o amb estudis primaris, els aturats i els jubilats formen part dels col·lectius de més risc a la pobresa. Val a dir que en els dos darrers casos, el motiu principal de ser en una situació més desfavorable és la seva dependència de recursos públics, bàsicament pensions i altres tipus de subsidis públics, per poder satisfer les necessitats bàsiques.
- El perfil de llar tipus amb un nivell de renda més baix (per sota dels 9.000 euros de mitjana anual) tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat és el constituït per unitats familiars on la persona de referència és una dona, de més de 64 anys i amb un nivell d'estudis que no supera la primària. Així mateix, una de cada cinc llars on la persona de referència és un individu en situació d'inactivitat (en relació amb el mercat laboral) es troba en el tram d'ingressos anuals més baixos.

L'activitat redistributiva del sector públic català s'hauria de focalitzar a eradicar la pobresa entre aquests col·lectius, mitjançant la utilització dels recursos de caire monetari disponibles, tenint en compte que l'impacte redistributiu que tenen les diferents prestacions públiques no és homogeni i varia en funció de la tipologia de prestació que es consideri. En aquest sentit, convé assenyalar el següent:

- Les dades de l'ECV mostren com les pensions tenen un impacte reductor de les desigualtats molt més accentuat que el de qualsevol altra transferència social. En el cas català, les pensions han contribuït a reduir les taxes de risc a la pobresa del conjunt de la població en més de 13 punts percentuals, del 33,7% al 20,4% l'any 2007. Aquest efecte és especialment intens en el cas de la població major de 64 anys, on la taxa de risc a la pobresa passa del 83,1% abans de qualsevol transferència social al 28,3% després de pensions en el cas català el mateix any.

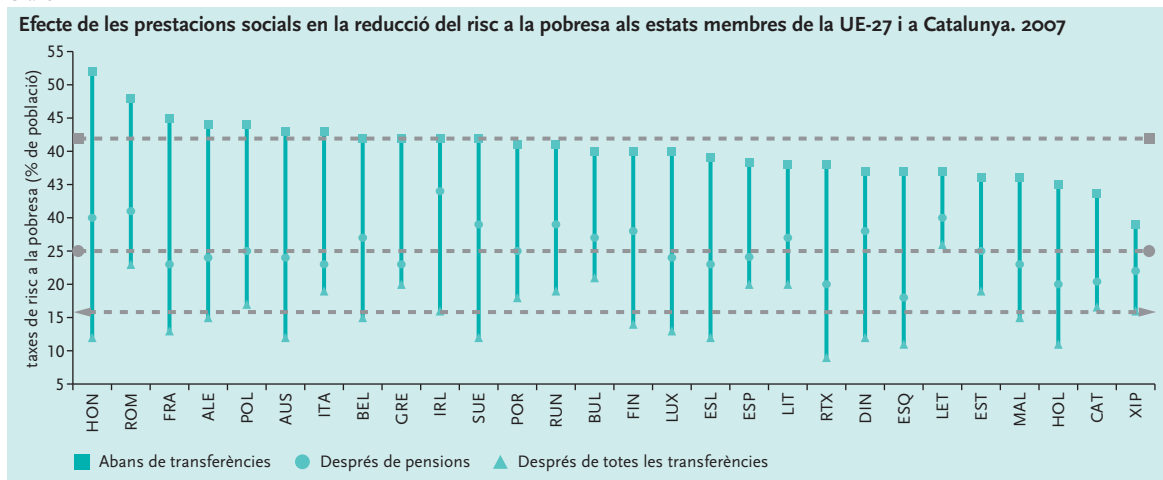
Quadre 1

Renda anual neta mitjana per unitat de consum als estats membres de la UE-27 i a Catalunya, 2007																
	Renda mitjana (total població)						Renda mitjana per edats						Renda mitjana per sexe			
	< 16 anys			> 64 anys			Dona			Home						
	Euros	% de la UE-27	PPA	% de la UE-27	PPA	% de la UE-27	PPA	% de la UE-27	PPA	% de la UE-27	PPA	% de la UE-27	PPA	% de la UE-27		
Alemanya	21.027	124,5	20.403	120,8	18.904	118,4	18.432	122,1	19.928	121,1	20.895	120,4				
Àustria	21.340	126,3	21.043	124,6	18.926	118,6	20.070	133,0	20.527	124,8	21.583	124,4				
Bèlgica	19.979	118,3	18.791	111,2	18.309	114,7	14.743	97,7	18.309	111,3	19.288	111,1				
Bulgària	2.662	15,8	5.723	33,9	5.430	34,0	4.075	27,0	5.597	34,0	5.857	33,7				
Catalunya	16.219	96,0	17.554	103,9	16.729	104,8	14.357	95,1	16.819	102,2	18.012	103,8				
Dinamarca	26.030	154,1	18.905	111,9	18.549	116,2	15.330	101,6	18.546	112,7	19.272	111,0				
Eslovàquia	5.178	30,6	7.276	43,1	6.653	41,7	5.983	39,6	7.120	43,3	7.453	42,9				
Eslovènia	11.706	69,3	15.037	89,0	14.781	92,6	13.221	87,6	14.796	89,9	15.286	88,1				
Espanya	14.535	86,0	15.731	93,1	14.866	93,1	12.959	85,9	15.451	93,9	16.018	92,3				
Estònia	6.333	37,5	8.852	52,4	8.986	56,3	6.132	40,6	8.495	51,6	9.273	53,4				
Finlàndia	21.815	129,1	17.808	105,4	16.949	106,2	14.160	93,8	17.387	105,7	18.248	105,1				
França	19.995	118,4	18.469	109,3	16.869	105,7	18.566	123,0	18.158	110,4	18.798	108,3				
Grècia	12.764	75,6	14.279	84,5	14.253	89,3	12.485	82,7	14.093	85,7	14.470	83,4				
Holanda	22.233	131,6	21.511	127,3	20.261	126,9	18.942	125,5	21.165	128,6	21.862	126,0				
Hongria	4.830	28,6	7.307	43,3	6.551	41,0	7.264	48,1	7.211	43,8	7.413	42,7				
Irlanda	26.664	157,8	21.217	125,6	20.070	125,7	17.091	113,2	20.972	127,5	21.463	123,7				
Itàlia	17.724	104,9	17.065	101,0	15.402	96,5	15.726	104,2	16.543	100,6	17.618	101,5				
Letònia	5.942	35,2	9.024	53,4	8.969	56,2	6.180	40,9	8.688	52,8	9.418	54,3				
Lituània	4.944	29,3	8.292	49,1	7.827	49,0	6.523	43,2	8.013	48,7	8.614	49,6				
Luxemburg	35.362	209,3	31.463	186,2	29.119	182,4	29.682	196,7	30.815	187,3	32.122	185,1				
Malta	10.621	62,9	14.482	85,7	12.923	81,0	11.309	74,9	14.255	86,6	14.710	84,8				
Polònia	4.938	29,2	7.755	45,9	7.294	45,7	7.076	46,9	7.665	46,6	7.851	45,2				
Portugal	10.274	60,8	12.150	71,9	11.400	71,4	10.790	71,5	12.013	73,0	12.295	70,8				
Regne Unit¹	26.276	155,5	23.252	137,6	21.462	134,5	17.703	117,3	22.546	137,0	23.974	138,1				
Rep. Txeca	6.803	40,3	10.899	64,5	10.243	64,2	8.660	57,4	10.648	64,7	11.162	64,3				
Romania	2.325	13,8	3.782	22,4	3.288	20,6	3.196	21,2	3.736	22,7	3.830	22,1				
Suècia	21.478	127,1	18.303	108,3	17.388	108,9	14.852	98,4	17.983	109,3	18.631	107,3				
Xipre	18.845	111,5	21.316	126,2	20.627	129,2	15.402	102,0	21.059	128,0	21.578	124,3				

1. Dades provisionals.

Font: ECV, 2008 (Eurostat i Idescat).

Gràfic 1

En horitzontal, les taxes de risc a la pobresa de la mitjana de la UE-27.

Font: ECV 2008 (Eurostat i Idescat).

- La resta de transferències socials (subsidis d'atur, prestacions per malaltia o invalidesa, etc.) presenten un efecte redistributiu força més limitat que el de les pensions, en termes generals. En aquest sentit, cal destacar que tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat aquest tipus de prestacions públiques tenen un abast més limitat que les pensions, de només quatre punts percentuals en termes mitjans per al conjunt de la població.

Convé recordar que l'anàlisi realitzada en aquest paper s'ha centrat en el vessant monetari de la pobresa, en cap moment no s'han tractat la resta d'activitats públiques que desenvolupa el sector públic tant a Catalunya com als estats membres de la UE-27. Així doncs, el contingut d'aquest paper s'ha de complementar amb un estudi curós de l'impacte redistributiu de les polítiques educatives, laborals i sanitàries, entre d'altres, per oferir una visió completa de l'acció social que s'està duent a terme en cadascun dels territoris de la Unió.